

Dolápò is fine

Dolápò är redo att lämna sin brittiska internat-skola och ge sig ut i arbetslivet. För att öka sina chanser skaffar hon en framgångsrik mentor – som i sin tur anser att det bästa för Dolápò är att byta namn och dölja sitt riktiga hår.

Filmen har bland annat belönats med HBO Short Film Award vid American Black Film Festival.

Rek för åk 7 t.o.m. gymnasiet

INTRODUKTION

Filmen tillgängliggör frågor kring identitet, makt och normer. Dolápò blir varse att hon ofrivilligt kommunicerar mer än sina ord; att hon tolkas och kategoriseras och behöver återta makten att definiera sig själv.

Handledningen är framtagen för att underlätta arbetet med filmen i högstadie- och gymnasieklassrum och ger förslag på ingångar och frågeställningar. Materialet syftar till att fördjupa förståelsen för filmens tematik, men vill också stimulera analytisk nyfikenhet genom att söka samband och öppna dörrar för vidare reflektion.

HANDLING

Dolápò, en ung nigeriansk-brittisk tjej som går sitt sista år på en brittisk internatskola, har skaffat en mentor för att börja ett jobb i finansvärlden ("the City").

När Dolápò kommer till mentormötet avbryter mentorn henne direkt – *presenterar du dig som "Dollop"? Varför?* Dolápò säger att folk ändå inte brukar kunna uttala hennes namn. Mentorn säger att ingen kan uttala Adaeze heller – men att hon för den sakens skull inte kallar sig för "Dazed". Hon berättar hur hon presenterar sig: *jag heter Adaeze men ni kan kalla mig Daisy*. Hon skickar ut Dolápò med uppmaningen att komma in i rummet igen och börja om.

Dolápò kommer in igen och säger: *Hej jag heter Dolápò men ni kan kalla mig Dolly*.

Daisy frågar varför Dolápò vill jobba i finans men Dolápò hinner knappt svara innan Daisy säger att hon ska ta rådet som välmening – för Daisy "vill hjälpa henne och har de bästa intentionerna" – men hennes afrofrisyr är inte "för stan" (dvs finansvärlden). Afro är okej i modebranschen, säger Daisy, men inte inom finans. "Assimilering först", avslutar hon.

Dolápò tittar på rakhåriga peruker på nätet med sin vän Imogen. Imogen förstår inte varför hon ska ha peruk men Dolápò insisterar och tar även upp att hon nu vill kallas "Dolly".

När peruken kommit med posten tittar Dolápò på YouTube-klipp, borstar och flätar håret stramt och sätter på en perukhätta. På kvällen visar hon peruken för sina föräldrar i ett videosamtal. Pappan skämtar om att hennes brudpris just ökade avsevärt och mamman tackar Gud för att hon "gjort sig av med busken". De säger att hon nu ser mer "anständig" ut. Dolápò svarar att peruken ger henne huvudvärk. Föräldrarna uppmanar henne att uthärda – "vill man vara fin får man lida pin".

I skolan kommenterar Imogen att Dolápò ser väldigt annorlunda ut och att hon gillade Dolápòs riktiga hår bättre. Dolápò – nu "Dolly" – svarar att hennes hår fortfarande finns där under, men att hon måste vara beredd på uppoffringar eftersom hennes familj inte kan fixa jobb åt henne så som andras kan.

På kvällen ringer Daisy och pressar Dolápò med intervjufrågor. Dolápò är splittrad och tänker mest på peruken. Hon frågar Daisy om håret i den kommer från Brasilien och Daisy svarar krasst att det nog snarare är från någon fattig flicka i Indien.

På en samling i skolaulan ska Dolápò presentera årets välgörenhetsinitiativ som varje år riktas till ett afrikanskt land. Uppe vid podiet inleder Dolápò med att säga att hon numera heter "Dolly", innan hon hälsar på yoruba och ska berätta lite om sig själv. Men hon tappar sitt papper, böjer sig för att ta upp det och peruken åker av. Publiken skrattar och Dolápò rusar därifrån.

Koppling till läroplanen, Lgr22

Exempel på relevans inom grundskolan. Notera att filmen också passar utmärkt inom gymnasiet, där frågor och resonemang kan utvecklas och fördjupas.

SAMHÄLLSKUNSKAP åk 7-9

Individer och gemenskaper

- Människors identiteter, ekonomiska resurser och möjligheter i samhället och hur dessa kan påverkas av bland annat socioekonomisk bakgrund, kön, ålder och etnicitet. Begreppen makt, rättvisa, jämlikhet och jämställdhet.

Information och kommunikation

- Nyhetsvärdering och hur den kan påverka människors bilder av omvärlden. Hur individer och grupper framställs i media, till exempel utifrån kön och etnicitet, och hur detta kan påverka normbildning och värderingar.

Granskning av samhällsfrågor

- Lokala, nationella och globala samhällsfrågor och olika perspektiv på dessa.
- Kritisk granskning av information, ståndpunkter och argument som rör samhällsfrågor i såväl digitala medier som i andra typer av källor.

MUSIK åk 7-9

Musikens sammanhang och funktioner

- Musikens påverkan på och betydelse för människa och samhälle. Musikens funktion för att uttrycka identitet, normer och grupptillhörighet i olika kulturer och sociala sammanhang.
- Hur musik används som meningsskapande uttrycksform i olika medier, till exempel i film och spel.

ORD OCH BEGREPP

Assimilering

Fri vilja

Hierarki

Ideal

Identitet

Identitetsuttryck

Kategorisering

Kod

Kommunikation

Konservatism

Liberalism

Majorietskultur

Minoritet

Motmakt

Mångfald

Norm

Normkritik

Pidgin

Självbild

Självförtroende

Social konstruktion

Socialism

Stereotyp

Strukturell

Symbol

Systematisk

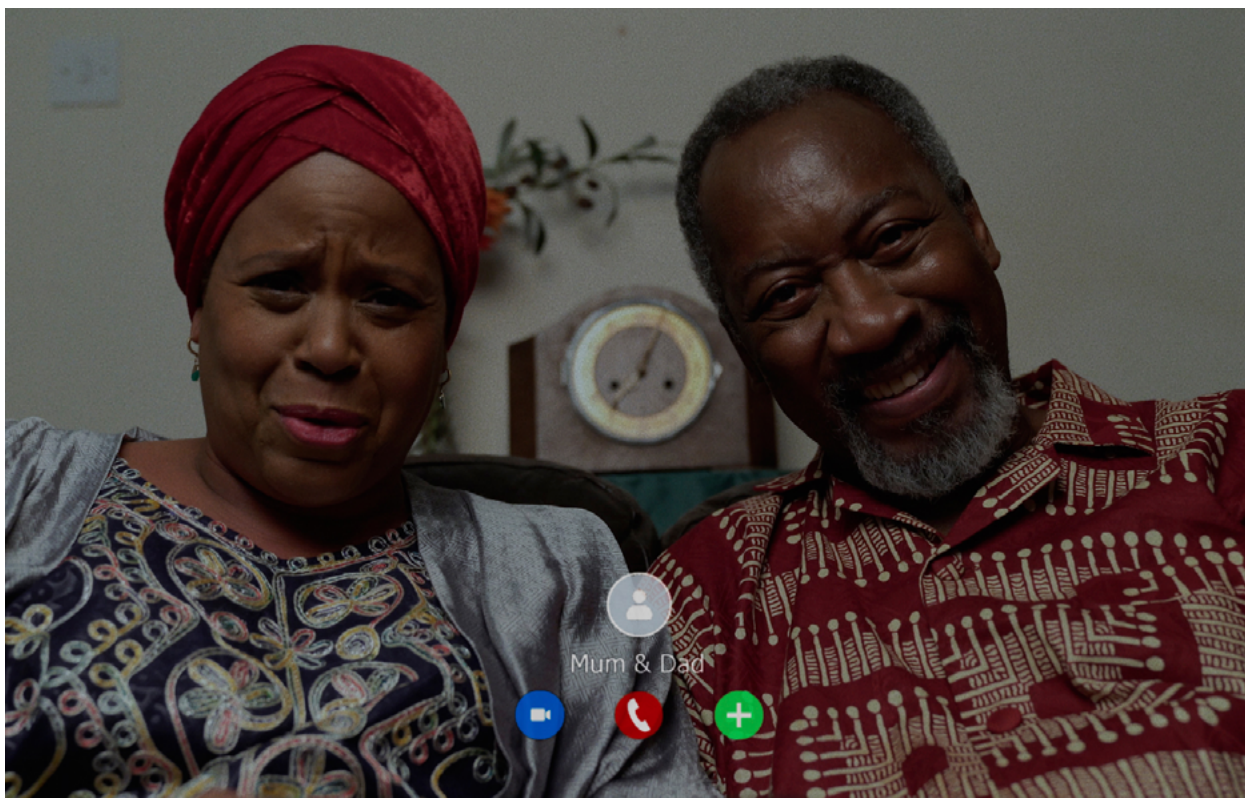
Tolkning

Tolkningsföreträdare

Trivialisera

Vithetsnorm

Värdeladdning

På natten har hon mardrömmar om det inträffade, ekande röster om hår och assimilation och hon ser framför sig en ledsen indisk flicka som fått sitt hår avskuret.

På morgonen gör hon sig i ordning för sin arbetsintervju. Hon övar på att säga sitt namn med pondus: Jag heter Dolápò Owolabi. Hon upprepar det också på yoruba: oruko mi ni Dolápò Owolabi. På väg mot intervjun ser vi att hon har sitt naturliga hår.

Framme på kontoret möts hon av en receptionist som säger att det inte gick att missa henne, med det vackra håret. Mentorn Daisy kommer in från rummet intill och tittar förskräckt på Dolápò som får frågan av receptionisten vad hon föredrar för tilltalsnamn, varpå Dolápò självsäkert svarar: "Dolápò is fine".

ATT TOLKAS AV ANDRA

Människan har en unik och mångsidig kommunikationsförmåga som bygger på komplexa språkonstruktioner, symboler och gester, vilket skiljer oss från andra arter. Våra kroppar, kläder, frisyrrer, smycken och till och med våra namn skickar signaler – koder – till omvärlden. De här koderna gör att vi snabbt kan tolka och kategorisera varandra:

hon ser sportig ut, han verkar framgångsrik, hen röstar nog vänster ...

Men koderna och vad de uttrycker är föränderliga: det som tolkas på ett sätt nu, tolkades annorlunda nyss, och det som i en tid eller kultur uppfattas som eftersträvansvärt kan i en annan tid ses som olyckligt eller olämpligt.

Normer och ideal är alltså inte naturlagar, utan sociala konstruktioner som hela tiden förhandlas fram. De kan spegla vem som har makten att bestämma vad som är "fint" eller "önskvärt" och fungerar samtidigt som markör för gemenskap och tillhörighet.

I *Dolápò is fine* blir just hår ett tydligt exempel på sådana koder. Att raka bort, tämja eller dölja hår blir en kod som uttrycker mer än utseende.

- Vad menas med att vi kategoriserar människor (och andra intryck)? Varför gör vi det? Vad är bra och dåligt med det? Går det att undvika?
- Vad signalerar Dolápòs naturliga hår för Daisy?
- Daisy säger att afro passar inom mode, men inte finans. Vad är det för underförstådda uppfattningar som uttrycks i påståendet?

- Hur tror du att det känns att få höra att ens utseende inte är lämpligt? Hur påverkas Dolápò av rådet att skaffa en peruk?

Inom militären har kort hår motiverats av praktiska orsaker, men också signalerat disciplin och konformitet. Under 1960- och 70-talen växte en ungdomsrörelse fram där långt hår på män blev en markör för motstånd – mot krig, kapitalism, auktoritära normer och vit, borgerlig maskulinitet. Det blev en politisk kod för tillhörighet, frihet och uppror.

Inom vissa religiösa och kulturella traditioner (t ex sikh, naziriter, rastafari) är långt hår ett uttryck för hängivenhet och underkastelse (till en högre makt eller andlig princip) medan till exempel buddhister rakar bort håret för att visa att de lämnar fåfänga och världsliga band bakom sig, för att skapa jämlikhet och enkelhet, och för att följa Buddhas exempel.

Även ett namn har en värdeladdning. Det är något personligt som bär på identitet, familj och kultur. Men namn kan också förvrängas, kortas av eller översättas – och det förändrar hur det uppfattas.

I *Dolápò is fine* behöver vi reda ut kontexten (bakgrund, språk, maktförhållanden) för att förstå hur namnen kodas och värderas.

Mentorn heter Adaeze, som är ett igbo-namn (från Nigeria). Namnet är svårt att lära sig säger Adaeze, men poängterar att hon för den sakens skull aldrig skulle acceptera att kallas "Dazed". *Dazed* på engelska betyder "förvirrad" och vore alltså en förlöjligande förvrängning av Adaezes namn. "Daisy" däremot, är ett faktiskt engelskt namn (och en blomma) med positiva associationer, som Adaeze själv har valt att låta sig kallas.

Dolápò är ett yorubiskt namn. När det uttalas felaktigt blir det "Dollop". På engelska betyder "dollop" ungefär *klick* (som en klick grädd). Det blir ett oavsiktligt komiskt eller trivialiserande ord, som riskerar att få Dolápò att framstå som mindre seriös.

När Dolápò presenterar sig som Dollop går hon alltså med på att lystra till ett namn som *förvanskas utifrån* och får en betydelse som är komisk eller nedvärderande. När Dolápò väljer att presentera sig som "Dolly" är det hennes egen kompromiss. "Dolly" är ett smeknamn som fungerar på engelska, och även om det betyder "docka" så är det i alla fall hon själv som har kontrollen.

- Vad är skillnaden mellan ett smeknamn och ett ökenamn?

• På arbetsintervjun tar Dolápò tillbaka sitt riktiga namn. När hon tillfrågas vad hon vill kallas så använder hon inget smeknamn längre utan svarar: "Dolápò is fine". Varför?

• Vad signalerar ett nigerianskt namn i en miljö där de flesta heter (eller kallar sig) något brittiskt?

• Vad är viktigt för dig när du presenterar dig? Hur vill du att andra associerar kring dig? Hur vill du att andra tilltalar dig?

IDEAL, VITHETSNORM OCH VÅR FRIA VILJA

Alla har rätt att ändra sitt utseende och uttrycka sig hur de vill. Men när man pratar om skönhetsideal behöver man också förhålla sig till sociala strukturer och makt.

I Europa och Nordamerika så har normer och ideal ofta utgått från en vit majoritetskultur. "Västerländska" skönhetsideal har formats av historia, kolonialism, reklam, mode, film och medier som upprepat bilder där vissa utseenden och uttryckssätt har tillskrivits positiva egenskaper och förknippats med inflytande, status och framgång.

Det händer att människor vars naturliga utseende systematiskt avfärdas som "sämre", "mindre proffsigt" eller "fel" upplever press att förändra sitt utseende. Det handlar inte om fåfänga, utan om att försöka ses med värdighet och bli behandlad med respekt.

Att banta eller träna på ett sätt som är ohälsosamt kan vara tydliga exempel på hur idén om kroppsideal påverkar oss. Kirurgiska och medicinska ingrepp i friska kroppar likaså.

• Vad finns det för motiv att ansa hår, behandla, operera och forma kroppar och förändra hår- och hudfärg med smink, sol och produkter? Varifrån får vi idén att förändra friska kroppar och det som gör oss unika?

• Tjänar någon på att vi inte känner att vi duger som vi är? Upprätthåller osäkerheten någon maktstruktur? Diskutera vem som gynnas av skönhetsideal!

- Normer och ideal förändras över tid. Hur förändras de? Vem förändrar dem?
- Vad spelar andra människors bemötande för roll för ens identitet och självbild?
- Vad är självförtroende? Hur blir man trygg i sig själv?

När Daisy säger "assimilation first" angående frisyr och namn, uttrycker hon att Dolápò måste *göra sig mindre annorlunda* för att passa in.

- Vad betyder assimilering?
- "Mitt hår är också lockigt och jag behöver inte peruk" säger Imogen. Varför är inte hennes lockiga hår "normbrytande"?

Begreppet "vithetsnorm" syftar på osynliga sociala hierarkier och maktförhållanden, där allt som är västerländskt eller europeiskt ses som norm. Det som är norm blir "osynligt" för att det uppfattas som det "neutrala" eller "normala", medan allt som avviker riskerar att ses som främmande, annorlunda eller mindre värt.

I *Dolápò is fine* kan vi inte fråga om att det finns en vithetsnorm som påverkar en kultur runt Daisy och Dolápò. Men Daisy är en självsäker och kompetent kvinna som också äger kapaciteten och

rätten att agera utifrån sina helt egna motiv. Det är alltså inte så enkelt som att säga att peruken eller namnvalet är fel, eller ens problematiskt. Men däremot behöver vi veta om att människors val kan påverkas av och bidra till att upprätthålla normer som vi har anledning att kritisera. Hur självständiga våra tankar och beslut är kan vi bara spekulera kring.

- Vad fick Dolápò att börja ifrågasätta varför hon skulle dölja sitt naturliga hår och sitt riktiga namn för att bli accepterad?

- Om man vill ha peruk, färga håret, skönhetsoperera sig, sola solarium, byta namn, sminka sig, banta, bygga muskler, tatuera sig eller ta hål i öronen – behöver man då ta ansvar för vilka normer och ideal man själv signalerar och upprätthåller?

- Är våra utseenden vår ensak, eller är de politik? På vilket sätt / på vilket sätt inte?

- Vad innebär normkritik?

- Kan vi fatta beslut utan yttre påverkan? Har människan fri vilja? På vilket sätt, resonerar du?

- Hur ser olika tanketraditioner på människans fria vilja? Jämför liberalism, socialism och konservatism! Vad får respektive synsätt för praktiska konsekvenser?

MOTMAKT OCH FÖRÄNDRING

Dolápòs naturliga hår anses inte passa för finansvärlden och hennes nigerianska namn uppfattas som för svårt. Den outtalade men tydliga signalen är: för att lyckas måste du likna gruppen. Men filmen visar också motståndet – att stå fast vid sitt namn och sitt utseende blir en handling av stolthet och självrespekt.

Dolápò frågar sin mamma vad hon ska säga om någon undrar över hennes frisyra när hon bär peruk och mamman svarar "Du säger ingenting, särskilt inte till oyinbo personer." "Oyinbo" är yoruba och kan jämföras med det latinamerikanska ordet "gringo". Båda orden syftar på människor som kommer utifrån, ofta européer eller nordamerikaner. Orden kan vara neutrala men de kan också användas mer skämtsamt eller kritiskt och markerar en skillnad mellan "vi" (de lokala) och "dom" (västerlänningarna som ofta har haft makt och inflytande).

- På filmens ljudspår hörs musik som blir en extra nivå i berättelsen. Varför / på vilket sätt?
- Flera av låtarna är på pidgin vilket kanske kan liknas med att bära sitt afro i finansvärlden – alltså uttryck för sätt att stå emot kraven på assimilation? Vad menas med pidgin och varför är det normutmanande?

- Språk lever och förändras och pidgin blir också en ny norm i sig, med sina egna inkluderande och exkluderande effekter. Hur märks det och vad får det för konsekvenser?

- Vad menas med motmakt?

Vi är inte bara offer för normer, utan kan både upprätthålla och förändra dem. Vi kan på så sätt alla bidra till att bredda vad som uppfattas som snyggt, proffsigt eller värt respekt – i finansvärlden och utanför!

Produktionsuppgifter

Originaltitel: Dolápò is fine
Regi: Ethosheia Hylton
Land: Storbritannien
Speltid: 15 min
Tal: Engelska Text: Svenska
Tillgängliga format: VOD

Bokning

Smorgasbord Picture House
log@smorgasbordpicturehouse.se

Mer information, trailer och översikt:
www.smorgasbordpicturehouse.se/pedagog